

O'QISH SAVODXONLIGI DARSLARIDA CHET EL TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI

Navoiy Innovatsiyalar Universiteti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi

2-kurs 1-guruh talabasi **Norbo'tayeva Marjona**

Ilmiy rahbar: filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),

Dotsent **Tosheva Nilufar**

Annotatsiya. *Ushbu maqolada o'qish savodxonligi darslarida chet el tajribasi va ilg'or texnologiyalaridan foydalanishning samaradorligi yoritilgan. O'qituvchilarning zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalanishi o'quvchilarning mustaqil fikrlash, matnni tahlil qilish va tushunib o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishi ta'kidlanadi. Shuningdek, interaktiv dasturlar, multimedia vositalari hamda xorijiy innovatsion metodlar o'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshirishda muhim ahamiyat kasb etishi ilmiy asoslangan. Maqolada ta'lim jarayonida texnologiyalardan oqilona foydalanish orqali o'qish savodxonligini yanada yuksaltirish yo'llari taklif etiladi.*

Kalit so'zlar: *O'qish savodxonligi, chet el texnologiyalari, innovatsion metodlar, ta'lim sifati, interaktiv vositalar, o'quvchilarning qiziqishi, pedagogik yondashuv.*

Аннотация. *В данной статье рассматривается эффективность использования зарубежного опыта и передовых технологий на уроках читательской грамотности. Подчеркивается, что использование учителем современных педагогических подходов развивает у учащихся самостоятельность мышления, навыки анализа текста и понимания прочитанного. Научно доказано, что интерактивные программы, мультимедийные средства и зарубежные инновационные методы играют важную роль в повышении интереса учащихся к чтению. В статье предлагаются пути дальнейшего повышения читательской грамотности посредством рационального использования технологий в образовательном процессе.*

Ключевые слова: *читательская грамотность, зарубежные технологии, инновационные методы, качество образования, интерактивные инструменты, интерес учащихся, педагогический подход.*

Abstract. *This article highlights the effectiveness of using foreign experience and advanced technologies in reading literacy lessons. It is emphasized that the use of modern pedagogical approaches by teachers develops students' independent thinking, text analysis and reading comprehension skills. It is also scientifically proven that interactive programs, multimedia tools and foreign innovative methods play an important role in increasing*

students' interest in reading. The article suggests ways to further improve reading literacy through the rational use of technologies in the educational process.

Keywords: *Reading literacy, foreign technologies, innovative methods, quality of education, interactive tools, student interest, pedagogical approach.*

Bugungi kunda ta'lim sohasida dunyo miqyosida amalga oshirilayotgan islohotlarning asosiy maqsadi yosh avlodni mustaqil fikrlaydigan, o'qiganini tushunib tahlil qila oladigan va uni hayotiy faoliyatida qo'llay biladigan shaxs sifatida shakllantirishdan iboratdir. Shu bois, o'qish savodxonligi faniga bo'lgan talab tobora ortib bormoqda. O'quvchilarning matn bilan ishlash, axborotni qabul qilish va qayta ishlash malakasini rivojlantirishda ilg'or xorijiy tajribalar hamda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash samarali natija bermoqda.

Dunyo ta'lim tizimida PISA, PIRLS, TIMSS kabi xalqaro baholash dasturlari asosida ishlab chiqilgan o'qish savodxonligi yondashuvlari ko'plab mamlakatlarda muvaffaqiyatli qo'llanilmoqda. O'zbekiston ta'lim tizimi ham bu borada xorijiy tajribalarni o'rganib, ulardan amaliyotda foydalanishga intilmoqda.

O'qish savodxonligi darslarida chet el texnologiyalaridan foydalanishning ahamiyatini bir nechta yo'nalishlarda ko'rib chiqish mumkin:

O'quvchilarning mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish. Chet el metodlarida, xususan, konstruktivistik yondashuv asosida o'quvchilar matnni faqat o'qibgina qolmay, balki uni sharhlash, tahlil qilish va munosabat bildirishga o'rgatiladi. Masalan, AQSH va Yevropa davlatlarida keng qo'llaniladigan Critical Reading texnologiyasi o'quvchini o'qigan matniga tanqidiy yondashishga undaydi. Bu esa nafaqat o'qish savodxonligini, balki hayotiy muammolarni hal qilish qobiliyatini ham kuchaytiradi.

Innovatsion texnologiyalar orqali motivatsiyani oshirish. Multimedia vositalari, elektron darsliklar va interaktiv platformalar yordamida darslarni tashkil etish o'quvchilarda o'qishga qiziqishni kuchaytiradi. Masalan, Kahoot, Quizlet, Nearpod kabi xorijiy ta'lim texnologiyalari o'qish jarayonini qiziqarli, musobaqalashuv ruhida tashkil etish imkonini beradi. O'quvchilar o'qiganini test, savol-javob yoki interaktiv topshiriqlar orqali mustahkamlashadi.

Matn bilan ishlashda integratsiyalashgan yondashuv. Xorijiy tajribada o'qish savodxonligi faqat til darslarida emas, balki matematika, tarix, geografiya kabi barcha fanlarda qo'llaniladi. Bu yondashuv orqali o'quvchi o'qigan matndan kerakli ma'lumotni ajratib olish, ularni tahlil qilish va amaliyotga tadbiiq etish ko'nikmasini hosil qiladi.

O'qish madaniyatini shakllantirish. Chet el tajribasida o'qish savodxonligini rivojlantirishda kutubxona va mustaqil o'qish dasturlari muhim o'rin tutadi. Masalan, Finlyandiya ta'limida o'quvchilar uchun "O'quv haftaligi" loyihalari yo'lga qo'yilgan bo'lib, bunda bolalar o'zlari qiziqqan kitoblarni tanlab, o'qib chiqadi va sinfdoshlariga taqdimot qiladi. Bu esa o'qish madaniyatini shakllantiradi hamda kitobga bo'lgan mehrni oshiradi.

Ta'lim sifatini xalqaro standartlarga moslashtirish. Chet el texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarni xalqaro baholash tizimlariga tayyorlashda katta ahamiyatga ega. Xususan, PISA dasturida o'quvchilar o'qigan matnini tahlil qilish, undan xulosa chiqarish va

turli vaziyatlarda qo'llay olish ko'nikmalari baholanadi. Shunday tajribalarni o'quv jarayoniga joriy qilish O'zbekiston ta'limining xalqaro maydondagi raqobatbardoshligini oshiradi. Chet el tajribalarini o'qish savodxonligi darslariga tatbiq qilish, eng avvalo, o'qituvchi faoliyatini samarali tashkil etishda katta yordam beradi. Masalan, Singapur va Janubiy Koreya ta'lim tizimida dars jarayonida interaktiv taxtalar, elektron kitoblar, onlayn kutubxonalar keng qo'llaniladi. Bu vositalar o'quvchilarning faqatgina matnni o'qib tushunishiga emas, balki matndan olgan bilimlarini turli faoliyat turlarida qo'llashiga imkon beradi. O'qituvchi uchun esa darsni individual, guruhli yoki umumiy tarzda tashkil qilish imkoniyati kengayadi.

Zamonaviy texnologiyalar orqali differensial ta'lim. Xorijiy mamlakatlarda o'qish savodxonligi darslarida adaptiv ta'lim texnologiyalari keng qo'llaniladi. Bu texnologiyalar har bir o'quvchining bilim darajasi, qiziqishi va o'qish tezligiga mos ravishda topshiriqlarni tanlab beradi. Natijada, kuchli o'quvchilar bilimni yanada boyitadi, sustroq o'quvchilar esa sekin-asta tengdoshlari bilan bir xil saviyaga ko'tariladi. Shu orqali ta'lim jarayonida individual yondashuv kuchayadi.

O'qish savodxonligi faqatgina matnni o'qib tushunish emas, balki uni tahlil qilish va hayotiy muammolarni hal qilishda qo'llashni ham o'z ichiga oladi. Masalan, Kanada va Buyuk Britaniyada keng qo'llaniladigan Debate texnologiyasi o'quvchilarni muayyan matnni o'qib, u haqda bahslashish, turli nuqtayi nazarlarni taqqoslash, dalillar bilan asoslashga o'rgatadi. Bu esa nafaqat o'qish savodxonligini, balki kreativ va tanqidiy tafakkurni ham shakllantiradi. Dunyo ta'limida o'qish savodxonligini oshirishda AKTdan foydalanish muhim omil sifatida qaraladi. Masalan, Yaponiyada o'quvchilar uchun maxsus elektron platformalar yaratilgan bo'lib, ular matnni o'qib chiqqandan so'ng avtomatik ravishda savollar, izohlar va test topshiriqlari orqali bilimni mustahkamlash imkoniyatiga ega bo'ladi. Bunday yondashuv o'qish jarayonini faollashtirib, o'quvchilarning mustaqil ishlash malakasini oshiradi.

Chet el tajribasida o'qish savodxonligini oshirishda ota-onalar va jamoatchilikning faol ishtiroki ham muhim o'rin tutadi. Masalan, AQShda "Family Reading Night" loyihasi keng tarqalgan bo'lib, unda ota-onalar farzandlari bilan birgalikda kitob o'qiydi, muhokama qiladi va kitobxonlikni rag'batlantirishga hissa qo'shadi. O'zbekiston ta'limida ham chet el texnologiyalarini milliy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirib, oilaviy kitobxonlik an'analarini rivojlantirish zarur.

Har bir mamlakatning o'ziga xos ta'lim modeli mavjud. Shu sababli chet el texnologiyalarini to'liq ko'chirib olish emas, balki ularni milliy ta'lim tizimiga moslashtirish muhimdir. Misol uchun, Finlyandiya ta'limidagi "o'quvchini o'qishga majburlamaslik, balki qiziqtirish" tamoyilini O'zbekiston sharoitida ham keng tatbiq etish mumkin. Ammo bunda mahalliy sharoit, til, o'quvchilarning mentaliteti va mavjud moddiy-texnik baza hisobga olinishi kerak. Shuningdek, o'qish savodxonligi darslarida chet el texnologiyalaridan foydalanish ta'lim sifatini oshirishning eng samarali yo'llaridan biridir. Bu texnologiyalar orqali o'quvchilarda mustaqil va tanqidiy fikrlash, axborotni tahlil qilish, uni hayotda qo'llash kabi muhim ko'nikmalar shakllanadi. Shuningdek, xorijiy tajribalarni o'zlashtirish orqali o'quvchilarning global raqobatbardoshligi ortadi. Ammo har qanday texnologiyani bevosita

ko'chirib olish emas, balki uni milliy sharoitga moslashtirish zarurligi alohida ta'kidlanadi. Demak, o'qish savodxonligi darslarida chet el texnologiyalaridan oqilona foydalanish yoshlarning kitobxonlik madaniyatini yuksaltiradi, ta'lim sifatini oshiradi va zamonaviy bilimlarni egallash uchun keng imkoniyat yaratadi.

Chet el ta'limida o'qish savodxonligini rivojlantirish jarayonida bolalarning psixologik xususiyatlariga katta e'tibor qaratiladi. Masalan, Germaniya ta'lim tizimida o'qish mashg'ulotlari "bosqichma-bosqich murakkablashuv" tamoyiliga asoslanadi. Dastlab qisqa va qiziqarli matnlar, keyinchalik esa uzunroq va tahliliy matnlar bilan ishlash orqali bolalarning diqqat, xotira va idrok jarayoni bosqichma-bosqich rivojlantiriladi. Bu tajribani o'zlashtirish orqali o'zbek maktablarida ham o'quvchilarni qiziqtirish va ularga ortiqcha yuklama bermaslik mumkin.

Xorijiy davlatlarda o'qish savodxonligini oshirishda o'yin metodlaridan keng foydalaniladi. Masalan, "Storytelling games" (hikoya tuzish o'yinlari) yoki "Role-play reading" (matn asosida rolli o'yinlar) bolalarning o'qiganini eslab qolishi va uni hayotiy vaziyatlarda qo'llashiga yordam beradi. O'yin orqali o'qish jarayonining qiziqarli bo'lishi o'quvchilarning motivatsiyasini kuchaytiradi.

Bugungi kunda chet el texnologiyalarida masofaviy ta'lim vositalaridan keng foydalanilmoqda. Masalan, "Google Classroom", "Edmodo", "Zoom Reading Clubs" kabi platformalar orqali o'qish savodxonligi mashg'ulotlarini tashkil qilish mumkin. Bu nafaqat darsda, balki uy sharoitida ham o'quvchilarning kitobxonlik faoliyatini davom ettirishiga xizmat qiladi. Ayniqsa, pandemiya davrida bu tajriba o'zining samaradorligini isbotlagan.

Xorijiy ta'limda o'quvchilar nafaqat oddiy matnlar, balki multimodal matnlar (matn, rasm, audio va video elementlari birgalikda) bilan ham ishlashga o'rgatiladi. Masalan, Kanadadagi "Digital Literacy" dasturlarida bolalar gazeta maqolasi, infografika, blog yoki videolavhalarni birgalikda tahlil qiladilar. Bu esa o'quvchilarning zamonaviy axborot oqimida yo'l topa bilish malakasini rivojlantiradi.

Chet el tajribasida maxsus ehtiyojli bolalarni o'qish savodxonligiga jalb qilish uchun ham zamonaviy texnologiyalar keng qo'llaniladi. Masalan, ovoz chiqarib o'qiydigan elektron kitoblar, maxsus shriftlar (Braille alifbosi), audiokitoblar va interaktiv ilovalar yordamida imkoniyati cheklangan o'quvchilarning ham kitobxonlik faoliyati rivojlantiriladi. Bu yondashuv ularni jamiyat hayotiga faol jalb qilishda muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston ta'lim tizimida o'qish savodxonligini rivojlantirishda xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik alohida o'rin tutadi. Masalan, UNICEF, UNESCO kabi tashkilotlarning qo'llab-quvvatlashi bilan o'quv dasturlariga ilg'or texnologiyalar joriy etilmoqda. Shu orqali mahalliy o'qituvchilar chet el tajribalarini bevosita o'rganib, ularni o'z darslarida qo'llash imkoniyatiga ega bo'lishmoqda.

Xulosa qilib aytganda, o'qish savodxonligi darslarida chet el texnologiyalaridan foydalanish ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bunday texnologiyalar o'quvchilarning nafaqat o'qish ko'nikmalarini, balki mustaqil fikrlash, muloqot qilish va tanqidiy yondashish qobiliyatlarini ham rivojlantiradi. Shuningdek,

interaktiv vositalar va ilg'or metodlar orqali o'qishga bo'lgan qiziqish kuchayadi, ta'lim sifati esa xalqaro talablar darajasiga yaqinlashadi. Shunday ekan, O'zbekiston ta'lim tizimida chet el tajribasidan samarali foydalanish va uni milliy sharoitga moslashtirish o'qish savodxonligini rivojlantirishda eng muhim yo'nalishlardan biri bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Xalq ta'limi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3907-son qarori. — Toshkent, 2018.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Umumiy o'rta va maktabgacha ta'lim sifatini oshirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori. – Toshkent : 2020.
3. Jo'rayev. R. va boshqalar. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent : "O'qituvchi", 2019.
4. To'rayev. H. O'qish savodxonligini shakllantirish metodikasi. – Toshkent : Fan va texnologiya, 2021.
5. Sultonova. N. O'quvchilarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish yo'llari. — Toshkent: Noshir, 2020.
6. Xo'jayev. A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent : Yangi asr avlodi, 2019.
7. Karimova. D. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va ta'lim. – Toshkent : "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" nashriyoti, 2020.
8. Abduqodirov. A. Umumiy pedagogika. – Toshkent : Istiqlol, 2018.